

Πάρις Βαρβαρούσης, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ομιλία στην Πλατεία της Άσκρης, 11. 08. 2018, ώρα 20.30

Ησιόδου «"Εργακαί'Ημέραι»

Κυρίες και Κύριοι,

Ο Ησίοδος είναι ο πρώτος ποιητής στην ιστορία της παγκόσμιας λογοτεχνίας που προβάλλει ιδέες και αξίες ενός λαού με τις οποίες ο ίδιος γαλουχήθηκε και μας αποκαλύπτει μέσα από τους στίχους του στοιχεία και για την προσωπική του ζωή.

Με το έργο του «"Εργακαί'Ημέραι» θέλησε όχι απλώς να δώσει συμβουλές στον άνθρωπο, αλλά και να διατυπώσει έναν πανανθρώπινο κώδικα συμπεριφοράς και στάσης που να χρησιμεύσει ως γραπτός κανόνας για τις επόμενες γενεές. Θεωρείται, δικαίως, ως **κορυφαίος δάσκαλος και στοχαστής** που παραμένει πάντα επίκαιρος.

Ο ποιητής της Άσκρης αντλεί τα θέματά του από την πραγματικότητα της εποχής του και ασχολείται με τα καθημερινά, με σκοπό να διδάξει παρά να ευχαριστήσει ακροατές και αναγνώστες. Το παρελθόν δεν τον ενδιαφέρει τόσο, σε αντίθεση με τον άλλο μεγάλο επικό ποιητή, τον Όμηρο, που στηρίχθηκε σ' αυτό, για να συνθέσει τα ηρωικά του έπη.

Το ποίημα του Ησιόδου «"Εργακαί'Ημέραι» είναι ένα διδακτικό έπος, γιατί διατυπώνει ηθικές παραινέσεις, κανόνες της ζωής και πρακτικές σκέψεις. Είναι ένα αριστούργημα της λογοτεχνίας, **ένα έπος για την ειρήνη και τον πολιτισμό** με πανανθρώπινες και διαχρονικές αξίες.

Το **ποιητικό του χάρισμα**, όπως λέει ο ίδιος, του το έδωσαν οι Μούσες, οι «Ελικωνιάδες Μούσες», αυτές που λατρεύονταν στον «θεϊκό Ελικώνα» και τον

ενέπνεαν, καθώς έβασκε πρόβατα στις πλαγιές του. Σε άλλη θέση, τις αποκαλεί «Ολυμπιάδες Μούσες», δηλώνοντας μ' αυτό τον τρόπο τον τόπο γέννησής τους, τον Όλυμπο, και τη θεϊκή τους καταγωγή από τον Δία.

Φαίνεται πως, πολύ αργότερα, στη σύγχρονή μας εποχή, οι ίδιες αυτές Μούσες ενέπνευσαν και τον ποιητή Κωστή Παλαμά, ο οποίος αυτοαποκαλείται «Ασκραίος» σε ομότιτλο ποίημά του, στην αρχή του οποίου αναφωνεί

«Άκου, ο Ασκραίος είμ' εγώ»

διαδηλώνοντας ηχηρά μ' αυτό τον τρόπο τον θαυμασμό και την αγάπη του προς τον Ησίοδο.

*

Ας θυμηθούμε συντομία ορισμένα **στοιχεία από τη ζωή του Ησιόδου**, που προκύπτουν κυρίως από το «Έργα και Ήμέραι» και σε πολλούς από εσάς, εδώ, στο εκλεκτό αυτό ακροατήριο, είναι γνωστά:

Γεννήθηκε στην Άσκητον 8ο αιώνα π.Χ., στον ίδιο αιώνα με τον Όμηρο, αν και δεν είναι σαφές, αν έζησε πριν ή μετά ή συγχρόνως με τον επίσης μεγάλο επικό ποιητή. Ο πατέρας του καταγόταν από την Κύμη της Αιολίας, ήταν ναυτικός και μετέφερε εμπορεύματα. Για λόγους βιοποριστικούς και οικογενειακούς, αποφάσισε να ξενιτευτεί. Εγκαταστάθηκε στη Βοιωτία, στην Άσκη, ως γεωργός, όπου η δύσκολη αγροτική ζωή δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο από το κλίμα της με κύρια χαρακτηριστικά τον σκληρό χειμώνα και το θερμό καλοκαίρι, όπως μας πληροφορεί ο ποιητής με τον ακόλουθο στίχο (639-640):

*«Και πλάι στον Ελικώνα, σε κώμη ταπεινή κατοίκησε,
στην Άσκρα, κακή το χειμώνα, το θέρος ανυπόφορη.»*

Σ' αυτή, λοιπόν, την Άσκη, γεννήθηκε ο Ησίοδος και ο αδελφός του Πέρσης, γι' αυτό και φέρει την προσωνομμία «Ασκραίος». Στο έργο του χαρακτηρίζει την Άσκη ως «κώμη», μια μικρή δηλαδή πόλη που **διέθετε αγορά** (όπως μας ενημερώνει ο ίδιος, στ. 29). Η αγορά σε μια πόλη ήταν σημαντική γιατί **αποτελούσε το κέντρο της δημόσιας ζωής**. Σ' αυτή συγκεντρώνονταν καθημερινά οι πολίτες για εργασία και εμπορικές συναλλαγές και εκεί ελάμβαναν χώρα τα πιο σπουδαία γεγονότα, παίρνονταν αποφάσεις, διεξάγονταν δίκες και άλλα. Επομένως, η **Άσκη ήταν μια ολοκληρωμένη παραδοσιακή πολιτεία**.

Σχετικά με τον θάνατο του Ησιόδου ευρήματα μαρτυρούν ότι πέθανε και ετάφη εδώ, στην Άσκη. Μετά, όμως, την καταστροφή της πόλης από τους Θεσπιείς, τα λείψανά του μεταφέρθηκαν και ενταφιάστηκαν στην **αγορά του Ορχομενού**. Το γεγονός αυτό δείχνει την ιδιαίτερη αξία που είχε στους τοπικούς άρχοντες, καθώς μόνο οι ήρωες ή άτομα που πρόσφεραν στον πολιτισμό και την ιστορία ενός τόπου επιτρεπόταν, κατ'εξάιρεση, να ενταφιάζονται στην αγορά μιας πόλης και να τους αποδίδονται τιμές. Στο ανεγερθέν μνημα προς τιμήν του Ησιόδου στον Ορχομενό λέγεται πως υπήρχε **εγχάρακτη επιγραφή**, που αποδίδεται στον Πίνδαρο, με τα εξής λόγια:

«Χαίρε, Ησίοδε, που δύο φορές έζησες νεανική ζωή και σου 'λαχαν δύο τάφοι και που κατέχεις τη σοφία όσο μπορούν να την κατέχουν οι άνθρωποι».

Παραδίδεται, επίσης, ότι ο μεγάλος Ασκραίος ποιητής ταξίδεψε και δοξάστηκε και πέρα από τα σύνορα της Βοιωτίας. Αναφέρεται μάλιστα ο **«άγών Όμηρου και Ήσιόδου»**, ένας διαγωνισμός ανάμεσα στους δύο μεγάλους Έλληνες επικούς ποιητές για την ανάδειξη του καλύτερου, που

πραγματοποιήθηκε στη Χαλκίδα κατά τη διοργάνωση επικηδείων αγώνων για τον θάνατο του βασιλιά Αμφιδάμαντα. Τότε, λέγεται, νικητής αναδείχθηκε ο Ησίοδος που κέρδισε το πρώτο βραβείο, ένα χρυσό τρίποδα, τον οποίο αφιέρωσε στις Μούσες τού Ελικώνα, την πηγή του ποιητικού του χαρίσματος. Σχετικά με αυτό, λέει με την ποιητική του γλώσσα στο έργο του (στ. 657-659):

*«Εκεί, το βεβαιώνω,
κέρδισα τρίποδα με λαβές νικώντας μ' έναν ύμνο.
Κι αυτόν εγώ αφιέρωσα στις Μούσες του Ελικώνα,
εκεί που πρώτη φορά με βάλανε στου καθάρου του
τραγουδιού το δρόμο».*

Ο Πausανίας γράφει (9.31.3) ότι ο τρίποδας που κέρδισε ο ποιητής στον αγώνα αυτό βρισκόταν στις μέρες του ακόμα στο ιερό άλσος των Μουσών στον Ελικώνα.

*

Για να κατανοήσουμε το διδακτικό έπος του Ησίοδου «Έργα καὶ Ἡμέραι» θα πρέπει πρώτα να μεταφερθούμε νοερά στην κοινωνία της εποχής του με τους βασιλείς και τους μεγάλους γαιοκτήμονες να εξουσιάζουν τους απλούς αγρότες και ποιμένες.

Ο ίδιος ο ποιητής μας δίνει μια εικόνα της εποχής εκείνης. Η κοινωνία του ήταν μια κοινωνία με μεγάλες αντιθέσεις. Ο λαός ήταν ουσιαστικά υποδουλωμένος στους ευγενείς, τους μεγάλους γαιοκτήμονες. Ήδη στην αρχή του έργου του (στ. 47-201) παρουσιάζει **τη γενεαλογία του ανθρώπου** κατά τη μυθολογία και διακρίνει πέντε γένη-στάδια εξέλιξης που παρατίθενται με χρονολογική σειρά (χρυσό, αργυρό, χάλκινο, ηρωικό, σιδερένιο). Τονίζει ότι το τελευταίο γένος, το «γένος του σιδήρου» όπως το ονομάζει, είναι το πιο δυστυχισμένο. Είναι η εποχή στην οποία ζει ο ίδιος, κατά την οποία οι άνθρωποι

αδύναμοι και ανυπεράσπιστοι απέναντι στη εξουσία των ισχυρών, ζουν μια ζωή γεμάτη μόχθο και κακουχίες.

Ο Ησίοδος, άνθρωπος των λαϊκών στρωμάτων, είχε συνηθίσει στις σκληρές συνθήκες διαβίωσης της πατρίδας του, σεβόταν πάνω απ' όλα τον σκληρά εργαζόμενο άνθρωπο και, μέσα από τους στίχους του, θέλησε να περάσει μηνύματα αντίδρασης στην καταπίεση και την εκμετάλλευση μιλώντας για **εργασία και δικαιοσύνη**, ένα δίπολο εννοιών που αποτελέσει την κεντρική ιδέα του έργου του.

Το «**Έργα καὶ Ἡμέραι**» ξεκινάμε την **επίκληση στις Μούσες για έμπνευση** και καθαρό πνεύμα στον ίδιο, στην προσπάθειά του να διαφωτίσει εκείνους που πήραν τον κακό δρόμο. Η **αρχική αφορμή** για να γράψει ο Ησίοδος το ποίημα αυτό αποτέλεσε η **διαμάχη του** με τον αδελφό του Πέρση για την πατρική κληρονομιά που ξεκίνησε μετά τον θάνατο του πατέρα τους. Συγκεκριμένα: Ο αδελφός του Πέρσης δωροδόκησε τους δικαστές, δηλαδή τους άρχοντες της εποχής, ώστε να καρπωθεί μεγαλύτερο μερίδιο από την πατρική κληρονομιά. Μελετητές θεωρούν ότι ο **Πέρσης ήταν πλαστό πρόσωπο, ήταν επινόηση του ποιητή**, ώστε να μπορέσει να προχωρήσει στην ανάλυση της δομής της κοινωνίας της εποχής του και να απευθύνει ηθικές αρχές και διδάγματα προς τις μέλλουσες γενεές με καθαρά πρακτικό περιεχόμενο.

Ο Ησίοδος, απευθυνόμενος στον αδελφό του Πέρση, του υπενθυμίζει την ανάγκη σεβασμού των ηθικών αξιών και προσπαθεί να τον πείσει να γίνει δίκαιος και εργατικός. Από τους στίχους του καταλαβαίνουμε πως ο αδελφός του, αφού κατασπατάλησε το μερίδιο που κληρονόμησε από τον πατέρα του με δόλιο τρόπο, απαίτησε και νέο μερίδιο. Ο ποιητής τον συμβουλεύει να ακολουθήσει τον δρόμο της αρετής και να γίνει σωστός και χρήσιμος άνθρωπος για το καλό το

δικό του και της κοινωνίας. Του τονίζει ότι ο πλούτος τον οποίο αρπάζει κάποιος από άλλους δεν είναι καλός, αντίθετα ο προσωπικός μόχθος και η έντιμη εργασία είναι το μόνο ηθικά ορθό μέσο για να πλουτίσει.

Οι σχετικοί στίχοι(στ. 321-326):

«Τα πλούτη δεν πρέπει να τ' αρπάζεις: αυτά που σου δίνει ο θεός πολύ καλύτερα είναι. Γιατί ακόμη κι αν κανείς με των χεριών τη βία μεγάλο πλούτο αρπάζει τον ληστέψει..., εύκολα αυτόν τον αμαυρώνουν οι θεοί, τον οίκο του τον φθείρουν και λίγο χρόνο ο πλούτος αυτόν ακολουθεί»

Η φιλαργυρία και η απληστία, τονίζει ο ποιητής, καταστρέφουν τους ανθρώπους. Η συγκεκριμένη συμβουλή του σ' αυτό εδώ το θέμα είναι: Καλύτερα να αρκείται κανείς σ' αυτά που έχει, σ' αυτά που μπορεί να βγάλει με τον δικό του κόπο, παρά να αναζητά εύκολες λύσεις που αδικούν άλλους και προκαλούν αναγκαστικά καταστροφικές συγκρούσεις.

Παράλληλα, ο ποιητής μέμφεται έμμεσα και τους δικαστές που ευνόησαν τον αδελφό του και έκαναν δεκτά τα δόλια μέσα που χρησιμοποίησε. Μ' αυτό τον τρόπο, κάνει έκκληση σε όλους να είναι δίκαιοι ιδιαίτερα απέναντι στους αδύναμους.

Απευθυνόμενος στον αδελφό του λέει(στ. 36-38):

«Γιατί και την κληρονομιά μας πια μοιράσαμε κι άλλα πολλά πήρες δικά σου, αρπάζοντας, δωροδοκώντας άφθονα τους άρχοντες, κιό,τι τους πας το καταπίνουν και είναι πάντοτε έτοιμοι με τέτοια δικαιοσύνη να δικάζουν».

Σε άλλο σημείο τονίζει ιδιαίτερα τη σημασία της εργασίας:

«... εγώ όμως (λέει στον αδελφό του)άλλα δεν θα σου δώσω ούτε θα σου δανείσω. Δούλευε, ανόητε Πέρση, τις δουλειές που όρισαν οι θεοί στους ανθρώπους, γιατί αλλιώς θα βρεθείς με γυναίκα και παιδιά να ζητιανεύεις από τους γείτονες και αυτοί να μην σου δίνουν σημασία». (στ. 396-400)

Επίσης, σε άλλη θέση υπογραμμίζει την ανάγκη να παίρνει κανείς τα μέτρα του, όταν πρόκειται να συνδιαλλαγεί με κάποιον (στ. 370-373):

«Όταν πρόκειται να κάνεις συμφωνία, ακόμη και με τον αδελφό σου, με το χαμόγελο στα χείλη, πάρε κι έναν μάρτυρα. Γιατί η εμπιστοσύνη και δυσπιστία εξίσου καταστρέφουν τους ανθρώπους».

Μ' άλλα λόγια, καλή είναι η εμπιστοσύνη, αλλά ο έλεγχος είναι καλύτερος.

Ο Ησίοδος κατακρίνει αυστηρά τις αυθαιρεσίες όσων κατέχουν εξουσία, όπως οι δικαστές, οι οποίοι χαίρονται να δικάζουν υποθέσεις δωροδοκούμενοι.

Ο ποιητής εδώ δεν φοβάται να μιλήσει με τη γλώσσα της αλήθειας.

Οι στίχοι του (στ. 263-266):

«Φυλαχτείτε, δικαστές και βασιλιάδες κι ίσια τη γλώσσα σας κρατείτε, σεις που καταπίνετε τα δώρα που σας φέρνουνε. Και τις στραβές τις δίκες σας λησμονείτε ολότελα».

Για τη στάση αυτή του Ησίοδου απέναντι στους ισχυρούς, πολλοί μελετητές τον θεωρούν ως τον πρώτο **κοινωνικό επαναστάτη**, εφόσον πρόβαλεως συνήγορο των φτωχών και των αδυνάμων.

Ο ποιητής υπογραμμίζει πως όταν επικρατήσει η αδικία και η απληστία,τότε:

«...στους ανθρώπους θα έλθουν δυστυχίες και τίποτα δεν τους σώζει πλέον απ' το κακό». (στ. 200-201)

Στην θέση αυτή, ενδιαφέρον έχει ο μύθος με «το γεράκι και το αηδόνι» τον οποίο αναφέρει, αποδίδοντας με απλό και παραστατικό τρόπο τη **σύγκρουση ανάμεσα στη δύναμη και τη δικαιοσύνη**: Το γεράκι έχει αρπάξει ένα αηδόνι και το σήκωσε ψηλά στα σύννεφα. Εκείνο σπάρραζε τρυπημένο από τα γαμψά του νύχια. Το γεράκι, τότε, του λέει υπεροπτικά (στ. 207-208):

«Κακόμοιροτι φωνάζεις; Κάποιος πολύ ανώτερός σου σε κρατά.

Πας όπου τυχόν εγώ σε πάω, κι ας είσαι και τραγουδιστής.»

Σ' αυτούς τους στίχους, παρουσιάζεται γλαφυρά μια διαχρονική κοινωνική πραγματικότητα: ο ισχυρός επιβάλλει τη θέλησή του, γιατί κατέχει την εξουσία που του επιτρέπει να συμπεριφέρεται αυθαιρέτως.

Αυτό που διακηρύττει, όμως, ο ποιητής εδώνει ότι στην κοινωνία δεν πρέπει να κυριαρχεί η δύναμη και η βία του ισχυρού, αλλά το δίκαιο και ο αλληλοσεβασμός. Σε μια ευνομούμενη κοινωνία, οι άρχοντες δεν πρέπει να χρησιμοποιούν τη δύναμη σε βάρος των αδυνάμων. **Η δύναμη, τονίζει ο ποιητής, χωρίς δικαιοσύνη είναι τυραννία.** Κατά τον Ησίοδο, αυτή την αλήθεια την γνωρίζουν οι κατέχοντες την εξουσία πολύ καλά, γιατί αυτοί είναι τα γεράκια.

Σε άλλο μέρος του έργου του, ο ποιητής αναφέρεται σε θέματα διαπροσωπικών σχέσεων και υπογραμμίζει ότι όποιος δεν εργάζεται ρέπει στο κακό, κατ' ανάγκη θα προσπαθήσει να αδικήσει τους συνανθρώπους του και αυτό με βεβαιότητα θα προκαλέσει έριδες και συγκρούσεις. Στο σημείο αυτό, ο Ησίοδος διακρίνει **δύο ειδών έριδες**.

α) Την **καλή Έριδα** παρακινεί τους ανθρώπους σε έναν θεμιτό ανταγωνισμό, την **άμιλλα**, όπου η επιτυχία τού ενός γίνεται κίνητρο για τον άλλον να εντείνει τις προσπάθειές του, για να πετύχει κάτι καλύτερο.

Οι σχετικοί στίχοι (στ. 20-26):

«... αυτή (η καλή Έριδα) και τον άχρηστο ομοίως ξυπνάει για δουλειά. Γιατί λαχταράει κάποιος να δουλέψει, όταν βλέπει τον πλούσιο που οργώνει και φυτεύει και τακτοποιεί το σπιτικό του. Και ζηλεύει ο γείτονας τον γείτονα που σπεύδει να πλουτίσει. Αυτή είναι καλή Έριδα για τους ανθρώπους. Και συναγωνίζεται ο κεραμέας με τον κεραμέα και ο μάστορας με τον μάστορα»

Η άμιλλα, η αγαθή Έριδα κατά τον ποιητή, είναι ο συναγωνισμός που δεν περιέχει αντιπαλότητες.

β) Η άλλη έριδα, η **κακή Έριδα**, ωθεί τους ανθρώπους σε διχόνομες, αδικίες και συγκρούσεις.

Ο Ησίοδος απευθυνόμενος στον αδελφό του λέει (στ. 27-32):

*«Πέρση, τούτα τα λόγια βάλ' τα στην καρδιά σου μέσα,
η **χαιρέκακη η Έριδα** να μην σ' απασχολεί απ' τη δουλειά
και ζητώντας καυγάδες να κάθεσαι ν' ακούς στην αγορά».*

Ως εκ τούτου, ο ποιητής προσπαθεί να πείσει τον αδελφό του Πέρση να εγκαταλείψει την κακή Έριδα και να ακολουθήσει το πνεύμα της αγαθής Έριδας, φροντίζοντας να εργάζεται τίμια, έχοντας υπόψη ότι τα αγαθά κόποις κτώνται, γι' αυτό και τα απολαμβάνει κανείς περισσότερο.

Το διδακτικό μήνυμα του Ησιόδου είναι σαφές: οι άνθρωποι πρέπει να μάθουν να ξεχωρίζουν τις δύο έριδες. Ενώ η πρώτη (η καλή) ωθεί στη δημιουργία, η δεύτερη, ο φθόνος ποτέ δεν βγαίνει σε καλό.

Παράλληλα ο Ησίοδος τονίζει ότι η ζωή του ανθρώπου είναι ένας αδιάκοπος αγώνας ανάμεσα στη δικαιοσύνη και την αδικία. Ο άνθρωπος με τη σκληρή εργασία του μπορεί να ακολουθήσει τον σωστό δρόμο και να συμβάλλει στην ομαλή συμβίωση και στην **εδραίωση της κοινωνικής ευημερίας**.

*

Πρέπει να τονιστεί ότι στο διδακτικό έπος του Ησιόδου **η εργασία** κατέχει ξεχωριστή θέση. Το «'Εργακαί'Ημέραι» είναι κατά βάση το **έπος για την αξία της εργασίας**. Ο ποιητής παρουσιάζει με παραστατικότητα και απόλυτο ρεαλισμό την καθημερινή κοπιώδη ζωή της εποχής του και παρέχει μια σειρά από συμβουλές, προσπαθώντας να προτρέψει τους ανθρώπους να γίνουν πιο δημιουργικοί. Η εργασία αποτελεί διέξοδο, φέρνει πλούτο, αρετή και τιμή, και είναι ο δρόμος για την ευτυχία.

Ο ποιητής της Άσκηρην διαφέρθηκε λοιπόν για τους απλούς ανθρώπους και κατανόησε την εργασιακή θεμέλιο του αλληλοσεβασμού και της ειρηνικής συνύπαρξης. Η άποψη αυτή ήταν **επαναστατική για την εποχή του**, γιατί τότε δεν αναγνωριζόταν η εργασία ως ηθική αξία.

Οι στίχοι του (στ. 311 - 313):

«Καμιά εργασία δεν είναι ντροπή,

ντροπή είναι η αεργία (δηλ. η τεμπελιά).

Και αν εργάζεσαι, γοργά θα σε ζηλέψει ο άεργος καθώς πλουταίνεις».

Ένα άλλο θέμα με το οποίο ασχολείται ο Ησίοδος είναι ο δύσκολος αγροτικός βίος (στ. 405-617) σχετικά με τον οποίο κάνει διάφορες παρατηρήσεις και δίνει συμβουλές στους αγρότες για την καλλιέργεια της γης. Το όργωμα, όπως γράφει, πρέπει να γίνεται στην κατάλληλη εποχή, και ακόμα σε περίπτωση καθυστέρησης εξηγεί πώς θα πρέπει να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες. Επίσης, οι τεχνικές περιγραφές που παρουσιάζει, για την κατασκευή τού αρότρου, έχουν σήμερα ιδιαίτερη πολιτισμική αξία. Το **άροτρο του Ησίοδου**, το πανάρχαιο αυτό εργαλείο για το όργωμα της γης, διατηρήθηκε σχεδόν το ίδιο, με ελάχιστες παραλλαγές, μέχρι προσφάτως. Γι' αυτό τα ξύλινα άροτρα ονομάζονταν **«Ησιόδεια»**.

Ο Ησίοδος γνωρίζει καλά τη ζωή στους αγρούς και τις σκληρές συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή του για τον δριμύ ψυχρό βόρειο άνεμο, την οποία κάνει προκειμένου να προστατέψει ιδιαίτερα τους γεωργούς και τους βοσκούς:

«Κι ως μπουν οι μέρες οι κακές —το μήνα Ληναιώνα—. π' όλες σκορπούν το θάνατο στα βόδια, φυλαχτείτε. τότε απ' αυτόν κι απ' τις φριχτές τις παγωνιές, που πέφτουν πάνω στη γη, σαν πνέει βοριάς απ' την αλογοτρόφατη Θράκη...

τα πρόβατα μονάχα πόχουνε πλούσια, ολόπυκνα μαλλιά, δεν τα περνάει τ' άγριο λυσοσμήνημα του βορινού τ' ανέμου, που κάνει και το γέροντα να γίνεται κουβάρι.»(στ. 504-518).

Επίσης, για τον θερινό καύσωνα:

*«Κι όταν ανθίσει το γαϊδουράγκαθο και το τζιτζίκι βουερό
πάνω στο δέντρο καθισμένο οξύ τραγούδι χύνει ...
... καθισμένος στον ίσκιο κόκκινο κρασί να πίνεις
χορτασμένος..»(582-589).*

Να φυλάγεται, μας λέει, από τον καυτό ήλιο, αλλά το κρασί καλό είναι να πίνεται με μεζέ ή χορτάτος και όχι νηστικός.

*

Εκτός από τα παραπάνω επαγγέλματα, που ήταν και τα κύρια στην Άσκη, ο Ησίοδος, με έναυσμα τις εμπειρίες του πατέρα του, αναφέρεται και στη **ναυσιπλοΐα** με σχετικές συμβουλές σε όσους θέλουν να ασκήσουν σωστά αυτό το κερδοφόρο επάγγελμα. Έτσι, στον αδελφό του λέει:

*«... ανόητε Πέρση, ο πατέρας ο δικός μου και δικός σου
έπλεε στα καράβια, γιατί 'χε ανάγκη για ένα βιος καλό». (στ. 631)*

Η εργασία, λοιπόν, η τίμια εργασία, είναι αυτή που κατά τον Ησίοδο δίνει νόημα στη ζωή και οδηγεί τους ανθρώπους σε μια αξιοπρεπή διαβίωση.

Ακόμη, αξίζει να αναφέρουμε και τη στάση του ποιητή, όπως αυτή προκύπτει από τους στίχους του, σε σχέση με **τον γάμο, την απόκτηση τέκνων**, τη φιλία, την τήρηση των εθίμων και των παραδόσεων. Με τις σχετικές συμβουλές του προτρέπει τους συμπολίτες του στον ενάρετο και δημιουργικό βίο. Όποια κι αν είναι η ενασχόληση του ανθρώπου, τονίζει, **η απαραίτητη βάση είναι η οικογένεια** – έστω κι αν η διαχείριση των οικονομικών απαιτεί λιτότητα.

Οι στίχοι του (695-697):

*«Στην ώρα σου γυναίκα στο σπίτι σου να φέρεις,
μήτε πάρα πολύ μικρότερος απ' τα τριάντα χρόνια,
μήτε και πάρα πολύ μεγαλύτερος. Αυτός είναι ο κατάλληλος καιρός για
γάμο.»*

Για την απόκτηση παιδιών λέει(στ. 376-377):

*«Είθε να έχεις ένα παιδί μοναχογιό τον πατρικό
να σώζειοίκο. Μ' αυτόν τον τρόπο στο σπίτι μέσα αυξάνει ο πλούτος.»*

Παράλληλα ο Ησίοδος αναφέρει ότι η οικογένεια με περισσότερα παιδιά φέρνει περισσότερη ευτυχία και πλούτο.

*

Κυρίες και Κύριοι

Οι ποιητικές αναφορές του Ασκραίου ποιητή είναι πλήρεις ηθικών διδαγμάτων και αρετών που είναι χρήσιμες για τον καθένα μας στον αγώνα της ζωής.

Η διαχρονική επίδραση της ποίησης του Ησίοδου είναι αναμφισβήτητατεράστια. Νεότεροι λογοτέχνες τον αναφέρουν ως προάγγελο του νέου επιστημονικού πνεύματος. Ορισμένοι μελετητές τον θεωρούν, όπως επισημάναμε προηγουμένως, ως τον **μεγάλο κοινωνικό επαναστάτη**, γιατί πρόβαλε τα αίτια που προκαλούν τη διαφθορά και προσδιόρισε με σαφήνεια ειρηνικά μέσα για την εδραίωση μιας ευνομούμενης πολιτείας στη βάση των αρχών της δικαιοσύνης.

Η εξύμνηση του αγρότη ήταν μια **επαναστατική επιλογή** στην εποχή του που είχε ως στόχο να του προσφέρει όχι μόνο καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, αλλά και ευκαιρίες για τη **διεκδίκηση της παρουσίας του στα κοινά**, στη

«δημόσια σφαίρα».Με τους στίχους του επηρέασε την τότε άρχουσα τάξη για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των απλών ανθρώπων.

Στο νόημα αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Ησίοδος ήταν ο πρώτος **διαμορφωτής της κοινής γνώμης στην παγκόσμια ιστορία**, εφόσον ασχολήθηκε με τα καθημερινά προσφέροντας χρήσιμες ιδέες για τους συμπολίτες του.

Το «Έργακαί΄Ημέραι» είναιένα διδακτικό **έπος με πανανθρώπινες αξίες**. Παρόλο που δημιουργήθηκε πριν από χιλιάδες χρόνια, είναι πάντα επίκαιρο, αφού ενσωματώθηκε στο εκπαιδευτικό σύστημα των περισσότερων κρατών και αποτελείμέρος της διδακτέας ύλης σε πανεπιστήμια και σχολεία παγκοσμίως.

Κλείνοντας την ομιλία μου, θα ήθελα να συμπληρώσω ότι η πρωτοβουλία του «Συλλόγου Φιλοπροόδων Άσκλης» να συμπεριλάβει στις «Ημέρες Πολιτισμού» που διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι το έργο του μεγάλου Ασκραίου ποιητή είναι σημαντικότερη, γιατί συμβάλλει στην ανάδειξη της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Προσωπικά δεν σας κρύβω ότι η προετοιμασία αυτής της ομιλίας μου ήταν μια ευχάριστη ενασχόληση που την απόλαυσα.

Σας ευχαριστώ